

utente pendet ne ipse consequatur effectum intentum, sed ab alio; ergo effectus intenti consecutio plane discernitur ab usu falsarum literarum.

Optime hinc expositam sententiam repudiant Commentatores. Reatinus *loc. cit.* scribit: *Utentes vero, qui exhibent, ut effectum habere possint.* Huic porro assentitur P. Balzerini in notis ad Theolog. Moral. P. Gury. Dumas Compendium Theologiae Moralis P. Gury *Tom. 1. n. 1019*: Actio, quae hac censura damnatur est usus talium literarum, sive utens finem intentum obtineat, sive non obtineat.

Ciolti: *Commentario pratico delle Censure*, pag. 110. Qui utitur hisce falsis epistolis, scilicet eas

exhibet aut praesentat ut habeant effectum in ipsis falso expressum (1).

Hisce vero assentiri videntur etiam cl. Scriptores *Ephemeridis Nouvelle Revue Théologique Tom. XI. pag. 379*. Qua de causa etiam ob doctorum pluralitatem sententia haec solidior evadit; ita ut in praxi sit omnino sequenda.

Demum manifestum esse putamus, quod qui Apostolicas literas falsaret primum, deinde iis uteretur, duplicem excommunicationem incurreret, quia duplex crimen admitteret speciali lege prohibitum; atque hinc absolvendus esset excommunicatione speciali modo Romano Pontifici reservata in Cap. IX. Sect. 1, et praesenti excommunicatione Episcopis reservata.

(1) Chi fa uso di tali lettere Apostoliche false, cioè che le esibisce o presenta perchè abbiano l'effetto in esse falsamente dichiarato.

COMMENTARIUM PARS QUARTA

DE EXCOMMUNICATIONIBUS LATAE SENTENTIAE
NEMINI RESERVATIS.

APPENDIX XXXIV.

De excommunicatione lata in mandantes seu cogentes
tradi ecclesiasticae sepulturae haereticos notorios,
nominatim excommunicatos vel interdictos.

Nemo putet, inter excommunicationes latae sententiae sive Pontifici Romano, sive Episcopis reservatas, et nemini reservatas, quantum ad essentiam attinet intimamque naturam, aliquam differentiam intercedere; etenim et earum eadem definitio est, et eosdem pariunt effectus, omnibusque per eas *Os, orare, vale, communico, mensa negatur*. Differentia se unice habet quantum ad absolutionem; cum excommunicationes reservatae vel a Legislatore tantum, vel ab iis, quibus a Legislatore facultas facta est, absolvi possint; non reservatae vero a quolibet Sacerdote ad excipiendas fidelium confessiones legitime per Episcopum approbato, et deputato. Se habent, scilicet, eiusmodi excommunicationes ad instar peccatorum non reservatorum,

quae a quolibet Confessario absolvi possunt.

Porro qui in Piana Constitutione omnium primi excommunicationi nemini reservatae subduntur, sunt qui mandant vel cogunt tradi sepulturae Ecclesiasticae haereticos notorios, et nominatim excommunicatos, vel interdictos. Ita enim Pius Papa IX praecipit.

Excommunicationi latae sententiae nemini reservatae subiacere declaramus *Mandantes seu cogentes tradi ecclesiasticae sepulturae haereticos notorios, aut nominatim excommunicatos, vel interdictos.*

Et quidem merito. Christiani enim defuncti templum extiterant Spiritus Sancti, atque per baptismum et Christum induerant, et consepulti cum Christo fuerant; quin imo ipsius Christi veri Dei domus extiterant,

cum per Sacrosanctum Eucharistiae mysterium ipsi concorporei facti fuerant, et veluti consortes divinae naturae; decedentes autem et migrantes de hoc saeculo, si vel innocentes, vel poenitentia expiati ad supernam patriam evolarunt, facti sunt consortes sanctorum et angelorum, Deumque facie ad faciem vident in sempiternum beati, atque futuram corporum resurrectionem expectant, ut ipsorum corpora una cum animabus quibuscum coniuncta fuerant, Deoque debitum honorem et famulatum praestiterant, aeterna fruuntur beatitudine.

(1) Ex Lucio Ferraris *Biblioth. Canonica. V. Sepultura, Edit. Paris. 1858* haec apposite exscribimus. « Concilium Nannetense (incerti anni, sed fortasse saeculo nono celebratum) cap. VI ita edicit: *Prohibendum etiam, secundum maiorum instituta, ut in Ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio, aut in porticu, aut exedra Ecclesiae (alius textus extra Ecclesiam). Infra Ecclesiam vero, aut prope altare, ubi corpus Domini et sanguis conficitur, nullatenus habeant licentiam sepeliendi.* Tria igitur, inquit Baluzius ad *Reginon. lib. 1. cap. 125*, ubi allatus Nannetensis Canon redditur, extra Ecclesiam loca erant, in quibus sepeliri poterant corpora mortuorum, atrium videlicet, porticus, et exedra. Honorificentior autem sepulturae locus per illas tempestates erat in atrio, ante portam Ecclesiae, id est, in nobilissima atrii parte. Adnotat enim Gretserus in libro secundo *de funere christiano, cap. 8*. Constantinum Magnum sepeliri voluisse in vestibulo Ecclesiae Constantinopolitanae, eodemque loco deinceps sepultos esse plurimos Imperatores ac Pontifices. De Otone secundo Imperatore testatur Leo Marsicanus in libro secundo *Chronici Casinensis c. 9*. eum sepultum esse in atrio Ecclesiae B. Petri Apostoli. Et lib. IV. cap. 8 agens de Elgaita Roberti Ducis uxore, ait, eam in Ecclesiae Paradiso ante Basilicam Petri Apostoli tumulari voluisse. Sic antiquitus sepulchra Comitum Tolosanorum erant in atrio Ecclesiae S. Saturnini, prope portam, ubi hactenus videntur, donec Urbani II. auctoritate coemeterium eorum constitutum est in atrio Basilicae deauratae. Sic etiam vestibulum Ecclesiae Tutelensis erat olim locus destinatus sepeliendis Vice comitum Turenensium corporibus, quorum erant ampla ac magnifica in Ecclesiam illam merita ac beneficia, eorumque sepulchra etiam nunc manent post tot saecula. Alicubi tamen porticus erat honorificentissimus sepulturae locus. Legimus enim apud Bedam in *lib. II. Hist. Eccl. Angl. c. 3*. Augustinum et caeteros Cantuarienses Archiepiscopos in porticu Cantuariensis Ecclesiae sepultos fuisse, donec necessarium fuit eos sepeliri intra Ecclesiam, quia porticus illa plures capere non poterat. Praeter atrium il-

Exinde factum certe est, ut Christianorum cadavera, qui in Ecclesiae communionem defuncti fuere, veluti res sacras Ecclesia consideravit, numquamque, dum facultas ei fuit et potestas, permiserit ut ea cum Ethnicorum, cum haereticorum, impiorumque corporibus eodem in loco sepelirentur; quin imo et locum separatum, et ab Episcopis benedictum consecratumque, christianorum cadaveribus sepeliendis destinavit, permiseritque insuper ut et in Ecclesiarum vestibulis, et prope Ecclesias, et infra ipsa templa, (1) et prope martyrum

corpora conderentur. (1) Ibi enim Ecclesia iis in locis, in quibus fidelium corpora iacent, illorum inferre exuvias, qui vel sine poeni-

» Ind, quod erat ante principalem portam Ecclesiae, in quo viri principes sepe
» liebantur; aliud atrium erat, in quo sepeliebantur omnis conditionis homines.
» Erat autem atrium illud proprie coemeterium. »

(1) « Ambrosius, inquit Dungalus Diaconus *contra Claudium Taurinen.*, suum
» fratrem Satyrum quem nimium dilexerat, iuxta sanctum Martyrem Victorem se-
» pelivit, cuius epitaphium hoc dicitur tetrastico. »

*Urbano Satyro supremum frater honorem
Martyris ad laevam detulit Ambrosius.
Haec meriti merces, ut Sacri sanguinis humor
Finitimas penetrans alluat exuvias.*

« Sanctus vero Maximus in *Nat. SS. Mart. Taurin.* Ideo inquit, hoc a
» maioribus provisum est ut sanctorum ossibus nostra corpora sociemus, ut
» dum illos tartarus metuit, nos poena non tangat; dum illos Christus illu-
» minat, nobis tenebrarum caligo diffugiat. Cum sanctis ergo Martyribus
» quiescentes evadimus inferi tenebras, eorum propriis meritis attamen socii
» sanctitatis: ait enim Dominus Petro: *Tu es Petrus etc. Si ergo Apostolo et
» Martyri Petro inferni porta non praevalet, quisquis sociatur Martyri,
» Tartaro non tenetur; martyres enim inferni porta non possidet.*

» Disputat egregie de eodem more D. Augustinus hac occasione. Cum quaedam
» Flora religiosissima foemina materno et pio affectu optaret ut Cynegii filii
» sui corpus in beati Felicis Nolani Confessoris Basilica tumularetur, S. Paulinus
» Nolanus Episcopus consulit per literas Augustinum: *utrum prosit alicui post
» mortem, quod corpus eius apud sancti alicuius memoriam sepeliatur?*
» Et adiunxit, *videri sibi non esse inanes motus animarum religiosarum
» fidelium pro suis ista curantium.* S. Augustinus in hunc modum respondit:
» Profecto etiam provisus sepeliendis corporibus apud memoriam Sanctorum locus,
» bonae affectionis humanae est erga funera suorum. Quoniam si nonnulla reli-
» gio est ut sepeliantur, non potest nulla esse, quando, ubi sepeliantur, atten-
» ditur. Sed cum talia vivorum solatia requiruntur, quibus eorum pius in suos
» nimis appareat, non video quae sint adiumenta mortuorum; nisi ad hoc,
» ut dum recolunt, ubi sunt posita eorum, quos diligunt, corpora, eisdem sanctis
» illos tamquam patronis susceptos apud Dominum adiuvandos, orando commen-
» dent. » Et quibusdam interiecit. « Cum itaque recolit animus, ubi sepultum sit
» charissimi corpus, et occurrit locus nomine martyris venerabilis, eidem martyri
» animam dilectam commendat recordantis et precantis affectus: Qui cum defunctis
» a fidelibus charissimis exhibetur, eum prodesse non dubium est iis qui cum in
» corpore viverent, talia sibi post hanc vitam prodesse mernerunt. » Addit vero
» capite sequenti, illud ipsum matris desiderium, ex fide profectum, supplicationem
» quamdam fuisse filio profuturam. « Cum ergo, inquit, fidelis mater fidelis defuncti
» corpus desideravit in Basilicam Martyris poni, si quidem credidit, eius animam
» meritis martyris adiuvari, hoc quod ita credidit, supplicatio quaedam fuit, et
» haec profuit, si quid profuit. »

tentia, vel sine ecclesiastica communione, vel gravi speciali crimine detenti supremum diem obierant.

Et antiquioribus Canonibus praetermissis, Alexander IV. *Cap. 2 de Haeticis tit. 6.* haec constituerat: « Quicumque haeticos, creditores, receptatores, defensores vel fautores eorum scienter praesumpserint ecclesiasticae tradere sepulturae, usque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiae se noverint subiacere. Nec absolutionis beneficium mereantur nisi propriis manibus publice extumulent et proiciant eiusmodi corpora damnatorum; et locus ille perpetuo careat sepultura. »

Clemens vero V in Concilio Viennensi, prout legitur in *Clement. Cap. 1. de Sepulturis* haec alia decreverat: « Eos, qui propriae temeritatis audacia defunctorum corpora, non sine contemptu clavium Ecclesiae in coemeteriis interdicti tempore in casibus non concessis a iure, vel excommunicatos publice aut nominatim interdictos vel usurarios manife-

» stos scienter sepelire praesumant, » decernimus ipso facto excommunicationis sententiae subiaccere, a qua nullatenus absolvantur, nisi prius ad arbitrium dioecesei Episcopi eis, quibus per praemissa fuerit iniuria irrogata, satisfactionem exhibuerint competentem, nullo eis circa praemissa exemptionis, vel quovis alio privilegio, sub quacumque forma verborum concessio, aliquo modo suffragante. »

Usquedum loca sacra, et coemeteria sepeliendis fidelium exuviis destinata sub potestate ecclesiastica manserunt, vere dici poterant corpora fidelium in pace sepulta fuisse, cum omnino caveretur ne quisquam in peccato publice defunctus in illis sepeliretur; at vix coeperunt homines suave Ecclesiae iugum excutere, et codicem nedum fidei religionisque, sed et suorum iurium sibi condere, susdeque omnia verterunt, atque etiam in publicis coemeteriis defunctorum pacem et quietem exturbare coeperunt, illic improborum quorumlibet cadavera deferendo.

Laudatam D. Augustini sententiam explanat et ampliat S. Iulianus Archiepiscopus Toletanus (qui claruit anno 680) his verbis: « Plerique fidelium cum fidei praecedentis affectu, aut sua, aut suorum corpora apud memorias martyrum praecipuum tumulari; non puto infructuosum esse, quod creditur, aut inane, quod fideliter de divino auxilio speratur, tantum si non sint in huiusmodi, qui in Ecclesiis sepeliuntur, insolubiles culpae (hoc est lethales culpae in vita non expiatae per poenitentiam) quae eos non sinant, etiam oblati Deo sacrificiis, ad iuvandum post mortem. Ac proinde si fides illa habere meritum creditur, qua quis quis ille impletus pro defuncto suo in locis martyrum tumulato deprecatus (ut Augustinus) quanto magis illa fides spei suae fructum consequetur, quae in vivente adhuc remediabilem sui cadaveris providet locum? »

Attamen cum privata auctoritate id fieri non possit, pene innocentes ii sunt existimandi qui vel propter officium, vel mercede conducti extremum illud munus defunctis quibuslibet deferunt; atque exinde factum est, ut Pius Papa IX antiquorum canonum rigorem et extensionem paululum temperaverit tum relate ad cadavera quae sepeliuntur, quorumque sepultura excommunicationem inducebat, tum relate ad personas cadavera illa sepulturae mandantes.

Ex primo enim capite post Pianam constitutionem censura non contrahitur ob sepulta corpora haeticorum quorumcumque, vel eis credentium, receptatorum, defensorum, fautorum, vel eorum qui usuras manifeste exercent; sed unice ob sepulturam illorum qui sunt *haetici notorii, aut nominatim excommunicati, vel nominatim interdicti.* Ex alio vero capite non amplius ii qui sepeliunt, sed mandantes aut cogentes tantum nunc excommunicatione percipiuntur.

Mandantes autem hoc in loco ii tantum sunt intelligendi qui habent imperium, quique de vi publica disponere possunt, ut Praefecti, Syndici, Praetores etc, non autem privatae personae, quae praepotenter sepulturam talium praecipiant; cum enim sepultura, vel sepulturae exclusio ius publicum constituat, quod non nisi ab habente potestatem vel sperni vel custodiri

potest, in iis qui auctoritate carent mandatum in casu neque concipitur.

Quod etiam manifestum fit ex eo quod mandatum, et multo magis coactio, supponit et indicat oppositionem ex parte illius qui habet custodiam sepulchri, coemeterii, vel Ecclesiae; hic autem cum ius suum exerceat, non nisi ab habente potestatem posset eo exturbari, cum sin minus custodiam publicam in auxilium advocare posset, et illatam vim iuridice repellere.

Distinctione hinc opus est ut ea intelligantur quae in hunc locum profert cl. De Varceno. « Subiiciuntur, scilicet, huic excommunicationi tantum qui mandant vel cogunt tradi Ecclesiasticae Sepulturae, id est tam laici, quam Clerici, tam viri quam foeminae iubentes haeticos etc. tumulare; quia textus generaliter loquitur: *Compendium Theologiae moralis Tom. 2. pag. 499, n. 4.* Si enim eos omnes inter mandantes recenseat qui potestate destituuntur, repudianda sententia videtur. Neque quidquam difficultatis infert quod lex generaliter loquatur, etenim et generalis erit etiam si de omnibus mandantibus potestatem habentibus in ea sermo habeatur, fuerint hi Clerici vel laici, viri vel foeminae; Lex, inquam, generalis erit non absolute, sed respective, quatenus complectatur in univsum classem illam personarum, quae potestatem

habent; cuius rei non unum exemplum in Piana adest Constitutione.

Utique et de Varceno afferre posset casum viri alicuius potentis, qui servis suis mandaret sepelire secreto in ecclesiastica sepultura hominis interdicti cadaver; quo in casu haberemus mandatum hominis potestatem iuridicam non habentis. Attamen hic casus non esset identicus cum Piana proscriptione, qua prohibetur publica interdicti cadaveris in loco ecclesiastico tumultatio; occulta autem et praesertim clancularia neque scandalum inducit, neque loci sacri interdictum, neque illum ecclesiasticae potestatis contemptum, qui lege coerceri vult. Ex S. Alphonso *Theol. Mor. Lib. VI. n. 364*. Deinde ex lege percipimus, mandatum eiusmodi ab eo ferri debere qui potest publicam sacri loci violationem inferre cum lex de communi et publica sepultura loquatur; verba autem legis ad eum sensum coarctanda sunt qui ex contextu deprehenditur; non enim in abstracto, sed in concreto verba legis accipiuntur; hinc cum eiusmodi mandatum in casu potentis viri, de quo supra, concipi non possit, in re afferri non debet. Demum, potius coactio, quam mandatum, eiusmodi praeceptio vocari posset.

De cetero hac in re Commentatorum nonnulli nihil decernunt, alii sententiam nostram confirmant.

(1) Sous la dénomination de mandantes sont compris ceux qui, en vertu de l'autorité dont ils sont revêtus, ordonnent d'enterrer quelqu'un dans le lieu saint.

Patavinus *n. 354*: Mandant, inquit, ii qui auctoritate qua pollent adhibita, iubent aliquem sepeliri in loco sacro. Auctores *de la Nouvelle Revue Théologique Tom. XI, Num. IV*. Mandantium nomine intelliguntur, qui auctoritate qua pollent, interdictorum sepulturam in loco sancto praecipunt. (1) Idipsum vero sentiunt del Vecchio in notis ad *Theolog. Mor. Scavini Tom. 1. pag. 720, num. 907*. Ninzatti *Theologia Moralis Tom. 2, pag. 377. n. 1749*.

Cogentes autem ii sunt dicendi qui alios physice vel moraliter impellunt ad sepelienda in loco ecclesiastico illorum cadavera qui sepultura interdicuntur. Hi porro possunt esse tum praefecti, tum homines potestate destituti. Illi quidem physice et moraliter; hi physice tantum, et quandoque etiam moraliter, si tanta in regione potestate fruuntur, tantumque timorem ingerant, ut eis stet pro ratione voluntas, et ii qui impedire vellent, cedere aut vi, aut gravis damni metu, compellantur. *Cogere*, inquit Bonacina, *idem est ac per vim et metum gravem iniuste inducere. De excomm. in part. extra Bullam Coenae Q. II. punct. II. n. II. Col. II, pag. 156. Edit. Lugd. 1646*.

Mandantes autem et cogentes tantum nunc excommunicatione multantur, non autem qui interdi-

ctorum cadavera ad sepulturam comitantur, non qui foveam excavant, non qui sepeliunt. Etenim quamvis hi nisi gravis mali timore excusantur, graviter peccent excommunicationem tamen non contrahunt, cum sub mandantium et cogentium nomine non comprehendantur.

Attamen quis potestatem habens mandare posset ut alicuius notorii haeretici aut nominatim excommunicati et interdicti cadaver sepulturae ecclesiasticae tradatur; mandarii autem ab sepulturae custodibus repulsi, mandatum exequi non potuerint, praefectus hinc custodes vi cogat, et interdictum cadaver sepulturae committitur. Numne duplicem excommunicationem incurrit?

Non putamus. Textus enim legis exigit ut ad excommunicationem incurendam interdicti hominis cadaver sepulturae ecclesiasticae demandetur. *Mandantes seu cogentes tradi ecclesiasticae sepulturae*. Porro mandatum executioni commissum non fuit; ob illud ergo mandans excommunicationem non incurrit: illam igitur contraxit ut cogens. Deinde quamvis et mandatum et coactio simul praecesserint, cum terminus actionum, ob quas excommunicatio contrahitur, unus sit, ecclesiastica scilicet sepultura; una tantum excommunicatio incurritur. Ad duplicem excommunicationem hinc incurendam necessarium esset ut primum ratione mandati in-

terdictum cadaver sepulturae ecclesiasticae demandatum fuisset; atque cum illud deinde a custodibus extumulatum fuerit, qui mandavit coactione utatur, et iterum in ecclesiastico sepulchro cadaver illud recondatur, hoc enim in casu duplicis actionis duplex terminus habetur, bina scilicet tumultatio; ideoque duplex excommunicatio.

II. Mandantes et cogentes, ut diximus, ob ecclesiasticam interdictorum cadaverum sepulturam excommunicationem incurunt.

Porro sepultura tripliciter in iure accipitur. 1. pro iure sepeliendi mortuorum cadavera. 2. pro ipso loco in quo cadavera sepeliuntur. 3. Pro actu, ritu seu officio liturgico quod in humanis seu sepeliendis cadaveribus adhibetur. Cum Piani Capituli textus loquatur de sepultura ecclesiastica, cui interdictorum quorundam cadavera mandato aut vi traduntur, manifestum est, in eo sermonem haberi de sepultura secundo modo accepta; hinc diremptam esse quaestionem, illam, quae in veteri iure a Canonistis agitabatur; an etiam pro officio liturgico interdicto cadaveri persoluto excommunicatio incurretur; cum enim Pii Papae IX lex poenalis sit, in qua verba stricto sunt sensu accipienda, non licet nomen sepulturae ad alia extendere, ad quae significanda in veteri iure assumebatur.

Addimus et in iure veteri opinionem probabiliorem vel aequae

probabilem illam fuisse, quae ad unum locum, quando agebatur de excommunicatione incurrenda, sepulturae nomen coarctabat; cum autem Pianae legis finis sit censuras limitare, praesumendus non est legislator hoc in capite illas voluisse multiplicare et extendere.

Ut aliquid de re dicamus; S. Antoninus Summa Theologica part. III, tit. 24, cap. 5 affirmabat, excommunicationem incurri tum ab sepulturam proprie dictam, tum ob officium liturgicum: « Vult dicere » litera ista, quod talium cadavera » non debent in coemeterio ecclesiastico tumulari, nec alibi ad modum christianorum. »

Eandem sententiam propugnabat P. Angelus de Clavasio; Summa Angelica, V. Excommunicatio, VII, cas. 28, n. 1. Interroganti enim. Quid est tradere ecclesiasticae sepulturae? ita respondet: « Est » talium (interdictorum) cadavera » in coemeterio tumulare, vel etiam alibi ad modum christianorum cum psalmis et orationibus » ad sepulturam deducere. »

Schmalzgrueber. Ius Eccl. Universum Part. III. Tit. XXVIII, n. 55 eidem sententiae adhaeret: « Requiritur, inquit, ut in loco sacro sepeliverint. Hinc excommunicationem non incurrunt, qui » eiusmodi corpora sepeliunt in loco » profano; quod probabilius verum est, etiamsi locus ille sit » vicinus, vel contiguus Ecclesiae, » aut coemeterio... Excipitur nisi

» ad eiusmodi locum efferatur cum » pompa funebri et caeremoniis » ecclesiasticis; cum enim pompa » funebri ordinetur ad sepulturam » ecclesiasticam, dum hac privantur » excommunicati, etiam illa privati » censentur. »

Alterius Disputationes de censuris ecclesiasticis lib. 1 disp. XIV. cap. 2. tom. 1. pag. 156. ad eiusmodi sententiam propugnandam rationem affert ignominiae et dedecoris, quo Ecclesia vult ex. gr. haereticum afficere, eum liturgico officio privando: « Accedit, scribit, » quod haec prohibitio ecclesiasticae sepulturae imposita est in » ignominiam et dedecus haeretici; » at non minori honore afficiuntur » defuncti, si adhibitis sacris caeremoniis et solemnitatibus, christianorum more ad sepulturam » deferantur, quam si in Ecclesia » tumulentur. Igitur existimandum » est Ecclesiam aequali poena illud, » sicut hoc, interdiceret voluisse in » signum perpetuae damnationis. »

Attamen sententia communior et verior etiam in antiquo iure erat ob solam ecclesiasticam sepulturam stricto sensu acceptam excommunicationem contrahi; quae sententia argumento praesertim innitebatur desumpto ex verbis legis, quae sepulturae nomine locum indigant, non preces, non liturgiam. Pro omnibus audiamus Passerini, qui Commentaria in libros sexti Decretalium lib. V de haereticis, cap. II, n. 4. ita perbelle scribit. « Hic

» sumitur sepultura in hac tertia » acceptione, ut significat locum » deputatum ad fidelium sepulturam, quem locum carere perpetua sepultura vult Pontifex, si in » eo sit sepultus haereticus, et ideo » in textu nomine loci intelligitur » coemeterium... Et ideo hanc excommunicationem incurrit quidem qui in loco sacro sepelit » haereticum, etiamsi sine psalmis » et orationibus id faciat; quia locus sacer est, qui primo et principaliter interdicitur haereticis, » et quem principaliter importat » ecclesiastica sepultura. Ritus enim » psalmodum et orationum pertinet ad modum sepeliendi, sed » sepultura ecclesiastica importat » ecclesiasticum sepulchrum, quod » est locus ab Ecclesia deputatus » ad sepeliendum, sive sit coemeterium, sive Ecclesia, quae modo est locus etiam ad sepulturam » fidelium deputatus, et sive coemeterium sit prope Ecclesiam, » sive procul. »

Eiusmodi sententiae fuit etiam Bonacina, ut Suarez, Del Bene, aliosque praetermittamus, qui de Excomm. in part. extr. Bullam Coenae. Disp. II, Quaest. II, Punct. 30, n. 3 scribit: « Dico, nomine sepulturae Ecclesiasticae intelligi sepulturam in loco sacro, in quo » reliqui fideles sepeliri solent. Ex quo sequitur, non esse vetitum » sepelire in loco profano. Addo, » eum qui in loco profano aliquem » ex praefatis sepelit, non affici ex-

» communicatione huius capitis, etiamsi forte inter sepeliendum alias orationes recitet, vel adhibeat » alias solemnitates et caeremonias » ecclesiasticas; haec enim non dicitur ecclesiastica sepultura. »

Neque adductae ab adversae sententiae patronis rationes aliquid probant; quod enim affirmat Schmalzgrueber, pompam funebrem ordinari ad sepulturam ecclesiasticam, ideoque interdictos censendos esse etiam illa privatos, utique demonstrat huiusmodi hominum exuvias non esse cum liturgico officio ad sepulturam deferendas, et illud persolvere etiam esse ab Ecclesia prohibitum, at nullo modo probat liturgicum officium persolventes hanc excommunicationem incurrere; aut sin minus non videmus quomodo duplex excommunicatio evitari posset, una quidem pro persoluta ecclesiastica liturgia, si etiam pro hac excommunicatio incurratur, alia pro exhibita sepultura ecclesiastica, pro qua certe incurrunt transgressores excommunicationem; utraque enim actio distincta est. Neque quis subsumat, officium funebre in casu, et sepulturam veluti unam actionem spectandam esse; primo enim hoc falsum est ex suppositione; incurratur enim in proposito casu excommunicatio unius persolutae ecclesiasticae liturgiae causa quominus cadaver sepeliatur in loco profano; actio igitur haec completa in genere suo putanda est. Deinde si ut una actio spectanda est, qua de causa pro